

ENERJI RAPORU

YÖNETİCİ ÖZETİ

- 2023 yılı içerisinde Ülkemizdeki elektrik enerjisi üretimi 325.640 Gwh., tüketim ise 329.646 Gwh. Olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı hariç olmak üzere 2017'den itibaren Elektrik enerjisi istatistiklerinde negatif bir büyüme sözkonusudur.
- 2023 yılı içerisinde, Elektrik Üretimimizin %41,9'u yenilenebilir (HES-RES-GES-JES) kaynaklardan, %58,1'i de termik kaynaklardan sağlanmıştır.
- Türkiye Elektrik Üretiminin %56,4'ü yerli kaynaklardan. %43,6'sı da ithal kaynaklardan karşılanmıştır. (Doğal gaz, ithal kömür)
- 2017 yılından beri durağan olan elektrik üretimi ve tüketimi değerleri, 2021 yılında gözle görülebilir ölçüde artmıştır. Ancak bu artış devam etmemiş ve 2022 de dahil olmak üzere tekrar negatife dönüşmüştür. Uzun yıllar boyunca sistem ve market operatörü olarak çalışan birisi olarak 2021 deki artışın devam etmesi halinde elektrik enerjisi arz güvenliği konusunda büyük sıkıntılar yaşanacağını o yıl içerisinde bazı ortamlarda belirtmiştim. Ancak 2022 ve 2023 yılları bu öngörümü boşa çıkardı.

TÜRKİYE ELEKTRİK PİYASASI VE GELİŞİMİ

- Mevcut Elektrik Piyasası ana yapısını; Gün öncesi piyasası (GÖP), Gün içi piyasası (GİP), Dengeleme güç piyasası (DGP), Uzlaştırma ve İkili anlaşmalar oluşturmaktadır. GÖP, GİP ve uzlaştırma EPIAŞ tarafından, DGP ise TEİAŞ tarafından işletilmektedir.
- Elektrik piyasasında iki çeşit fiyat'dan bahsedebiliriz. GÖP'te oluşan fiyata Piyasa takas fiyatı (PTF), gerçek zamanda yani DGP de oluşan fiyata ise Sistem Marjinal Fiyatı (SMF) denilmektedir.
- GÖP'te oluşan PTF, yatırımcılar tarafından referans elektrik fiyatı olarak kabul edilmektedir.

- **Gün Öncesi Piyasası (GÖP)**

İkili Anlaşmalarla uzun dönemli elektrik alış-satışını tamamlamış piyasa oyuncularının bir gün sonrası için eksikliklerini veya fazlalıklarını dengelemelerine imkan sağlamaktadır. Gerçek zamandan bir gün önce sonuçlanması bakımından ve gerçek zamana yaklaştıkça ortaya çıkan ani santral arızaları, arz ve talep şoklarını içermediğinden dolayı; GÖP, daha uzun vadeli ikili anlaşmaların uzantısı olarak bir vadeli işlemler borsası olarak kabul edilebilir.

Gerçek zamana yakınlığı ve ani dalgalanmaları yansıtmaması itibarı ile GÖP'te oluşan fiyatlar, yatırımcılar tarafından referans elektrik fiyatı olarak kabul edilmektedir.

- **Gün İçi Piyasası (GİP)**

GÖP'te öngörülen enerji dengesini sağlamış ancak gerçek zamana kadar geçen sürede meydana gelen öngörülemeyen olaylar (tahmin edilemeyen yenilenebilir kaynaklardan gelecek üretimler, santral/tüketim merkezi arızaları vs.) sebebiyle dengesizliğe düşmüş piyasa katılımcıları için son duraktır. Ticaret zamanı gerçek zamana yaklaştıkça öngörülemeyen arz ve talep şoklarına maruz kalma ihtimali artacağı için bu piyasanın riski GÖP'e göre oldukça yüksektir.

Göreceli olarak baktığımızda; GÖP'te elektrik alış-satışının yapıldığı bir ticaret ortamı mevcutken, GİP'in amacı elektrik ticaretinden çok, dengesizlik maliyetinden kaçınmaya daha yakındır.

- **Dengeleme Güç Piyasası (DGP)**

Gerçek zamanlı dengeleme; yan hizmetler ve DGP'den oluşur. DGP; Sistem işletmecisi'ne (Milli Yük Tevzi Merkezi) gerçek zamanlı dengeleme için en fazla 15 dakika içerisinde devreye girebilecek olan yedek kapasiteyi sağlar. Frekans kontrolü ve talep kontrolü hizmetleri, yan Hizmetler aracılığıyla sağlanır. DGP işlemleri günlük olarak, saatlik bazda gerçekleştirilir. Bağımsız olarak 15 dakika içerisinde asgari 10 MW yük alabilen veya yük atabilen dengeleme birimleri DGP'ye katılmakla yükümlüdürler.

- **Uzlaştırma**

Uzlaştırma; GÖP, DGP ve enerji dengesizliğinden doğan, alacak ve borç miktarlarının hesaplanmasını kapsar. Uzlaştırma, EPIAŞ tarafından gerçekleştirilir. EPIAŞ'ın, toptan elektrik piyasası adına yaptığı bu işlemlerden kar veya zarar etmemesi esastır.

- **İkili Anlaşmalar**

Elektrik piyasalarının kurulmasının amacı, alıcı ve satıcıların risklerini minimize etmelerini sağlayacak ortamın sağlanmasıdır. Spot piyasadaki fiyat riskinden kurtulmak isteyen alıcı ve satıcılar için esas araç, uzun dönemli ikili anlaşmalar yaparak alış ve satış fiyatlarının sabitlenmesi veya kendilerini riske atmayacak başka bir referans değere bağlanmasıdır. Gerçek zamana yaklaşıldıkça fiyat riski de artacağından, riskten kaçınmak isteyen piyasa oyuncuları için ikili anlaşmalar GÖP'e göre, GÖP'de GİP'e göre daha tercih edilir olacaktır.

- **Piyasa Takas Fiyatı (PTF)**

GÖP'te verilmiş olan teklifler sonucu arz ve talebin kesiştiği noktada meydana gelen fiyat.

- **Sistem Marjinal Fiyatı (SMF)**

DGP kapsamında YAL (Yük Al) ve YAT (Yük At) talimatlarına göre net talimat hacmine tekabül eden teklif fiyatına da SMF denilmektedir.

- Elektrik Enerjisi Üretimi faaliyetinde bulunan şirketler, (Kamu+Özel sektör) bu faaliyetlerini lisanslı ve lisanssız üretim olarak iki şekilde yürütmektedirler. Lisanslı ve Lisanssız olarak işletmede bulunan santrallerin toplam kapasitesi 2023 yılı sonu itibarı ile 107.300 MW'a ulaşmıştır.
- Ülkemizde son yıllarda baz yük santral yatırımları yapılamamaktadır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Bu durum; elektrik enerjisi talep artışının daha uzun yıllarda devam edeceği düşünüldüğünde Elektrik enerjisi arz güvenliği konusunda büyük sıkıntı yaşayacağımızı düşündürmektedir.

- Elektrik Enerjisi sektörünün en önemli problemlerinden birisi; **Arz güvenliğidir**. Günümüz dünyasında kalkınma stratejisinin anahtarı elektrik enerjisi kullanımınıdır. Sanayi çarkının dönmesindeki en önemli parametre elektrik enerjisidir. Üretiminden son kullanıcıya kadar olan süreçleri değerlendirdiğimizde şunu söyleyebiliriz. “ **Elektrik Sistemi, İnsanoğlu tarafından yapılmış olan en karmaşık makinedir.**”

Sözlerime; Elektrik enerjisinin Ülkemizde önem kazandığı 1960’lı yıllara giderek devam etmek istiyorum.

- 1960’lı yılların başlarında, enerjide arz güvenliği kavramı henüz gündemimizdeki yerini almamıştır. Ülkemizin elektrik enerjisi ihtiyacı, büyük ölçüde memleketimizin suyu ve kömüründen karşılanmaktadır. O tarihlerde sektör daha ne doğal gaz ne de ithal kömürle tanışmamıştır. İşin enteresan tarafı o tarihlerde bile Nükleer enerji santrali kurma fikri olmasına rağmen, bugüne kadar bu yönde olumlu gelişmeler maalesef yaşanmamıştır. Buna karşılık, o tarihlerde petrol ithalatımız her yıl bir önceki yıla göre artarak devam etmiştir.

- Daha sonraki yıllarda ise; Ülkemizin, toplam enerji ihtiyacının nerdeyse yarısı, ithal petrolden karşılanır olmuştur. Daha 10 yıl öncesinde yani 60'lı yıllarda elektrik üretiminin petrolden elde edilen kısmı %10'un altında iken, 70'li yılların başında fuel-oil ve motorin yakıtlı elektrik üretimi %50'ler seviyesine kadar yükselmiştir.
- İthal petrole olan bu ölçüsüz bağımlılık, çok kısa bir zaman diliminde Türkiye'yi maalesef savunmasız hale getirmiştir.
- Çok geçmeden OrtaDoğu ve İran'daki siyasi gelişmeler petrol krizine yol açmıştır. Elektrik üretiminde petrole olan yüksek bağımlılığımız ve 1973 yılı sonrasındaki petrol fiyatlarında ortaya çıkan aşırı artışlar birleşince Ülkede ağır bir enerji bunalımı ortaya çıkmıştır. Söz konusu bunalım Ülkemizin 70'li yılların ikinci yarısından itibaren yaşadığı politik ve toplumsal krizlerinde nedenlerinden biri olmuştur.
- Türkiye, o dönemdeki enerji krizini memleketimizin kömürü ile aşmıştır. Tüm imkansızlıklara rağmen, o dönemin yönetimleri ve yöneticileri yerli kömür rezervlerini seferber edebildiler.

- Petrol'e olan yüksek seviyedeki bağımlılık, yerli kömür kaynaklarının geliştirilmesi ile birlikte 80'li yılların ortalarından itibaren %20'ler seviyesine kadar düşürülebildi. İthal kaynak bağımlılığındaki bu rahatlama ise 90'lı yılların sonuna kadar Türkiye ekonomisi üzerinde olumlu etki yaptı.
- Ancak 90'lı yılların sonlarından itibaren enerjide tekrardan ithal kaynağı önceleyen politikalar yeniden gündeme geldi. Elbette bu politikaların arkasında bölgesel tüketim, elektrik enerjisinin taşınması gibi zorluklarda etken olabilir. Bu durumla birlikte ithal doğal gaz ve ithal kömürün plansız ve ölçüsüz bir şekilde Ülkeye girişin önü açılmış oldu.
- Sektörün 2001 yılından itibaren yeni bir yola girmesi ve Serbest Elektrik piyasasının kabul edilmesi ile birlikte, özellikle baz yük santralleri yapılması konusunda yatırımcıların haklı çekinceleri ve doğru politikalar üretilmemesi nedeni ile elektrik kurulu gücünde meydana gelen artışların tamamına yakını teşvik mekanizması nedeni ile yapılabilen yenilenebilir kaynaklı elektrik santrallerinden kaynaklanan artışlardır.

- Geçmiş dönemlerde Kamu eliyle planlanan ve inşaatına başlanmış olan birkaç baz yük santrallerin yapılması ve çeşitli nedenlerle talep artışında beklenen büyümenin olmaması, olası elektrik kesintilerinin yaşanmamasına katkı sağlamıştır. Ancak günümüz itibarı ile bu sıkıntının kapıya dayandığı ve arz güvenliğinin daha fazla gündeme geleceği bir dönemde olduğumuzu belirtmek istiyorum. Beklenen talep artışının tekrarlanmaya başlaması ile birlikte yaşanılan kuraklık ve dolayısı ile barajlı hidroelektrik santrallerindeki emre amadelik düşüş gerçekten çok önemlidir.
- Elektrik tüketiminde halen gelişmiş ülkeler sınıfına ulaşamamış olan ülkemizde ihtiyacımız olan talebin mevcut elektrik santralleri ile karşılanması mümkün değildir.
- Elimizdeki yerli kaynaklara baktığımızda su ve Kömür'n dışında bir kaynak yoktur. Bunlara ilaveten; rüzgar, güneş, biokütle ve jeotermal gibi yenilenebilir kaynaklarımız harekete geçirilmektedir.
- Bilindiği üzere büyük su potansiyelimizin tamamına yakını kullanılmıştır. Artık büyük kapasiteli barajlı santral yapacağımız bir potansiyel yok gibidir.

- En zor zamanlarımızda kurtarıcımız olan yerli kömürle ilgili bariyerler ise düşünmemiz gereken en önemli problemdir. İmzalamış olduğumuz İklim anlaşmaları ile; bırakın yeni santral yapmayı, mevcutları bile kapatmak durumunda kalabiliriz. Bu anlaşmaların, ortak bir akla dayanmadan ve belki de enerji bürokrasisine hiç danışılmadan verilen kararlar neticesinde imzalandığı düşüncesindeyim.
- Kömür, hiçbir zaman temiz bir yakıt olmadı. Şimdi de değil. Yereldeki etkileri çeşitli yöntemlerle en aza indirilebilse dahi, yakma sonucunda ortaya çıkan gaz emisyonlarına ve görsel kirliliğe tam bir çözüm bulunamadı. Dolayısıyla, kömür projeleri hem yerel hem de küresel düzeyde tepki görürken, diğer taraftan yasa yapıcılar ya da idare tarafından da pek çok sınırlamaya tabi tutulmaktadır.
- Şunu söylemeliyim ki yerli kömür yatırımlarının yapılamayacak olmasının çevre bakımından bir avantaj olacağını düşünmek önemli bir yanılgıdır. Çünkü yerli kömürün eksikliğini dolduracak olan yatırım argümanı yenilenebilir kaynaklar olamaz. Baz yük elektrik santralının yokluğunu yine bir başka baz yük santralının dışında bir santralla ikame edebilirsiniz.

- Teknolojik gelişmeleri takip edip, yerli kömür sahalarında gazlaştırma'nın (Gasification) nemli olacağını umut etmekte ve düşünmekteyim.
- Ülkemiz, enerjide dışa bağımlılığını bir lde olsun azaltabilmek amacıyla yerli kömürlerinden daha fazla yararlanabilme imkanlarını zorlamalı ve başarmalıdır. Yerli kmrmz, belki Türkiye'nin ithal enerji bağımlılığı için tam bir kurtarıcı olamaz, ama en azından zor günlerimizde önemli bir alternatif olabilir.

- Sektördeki diğer bir önemli problem ise sektörün ihtiyaç duyduğu ehil ve liyakat sahibi İnsan kaynağını bulmak ve harekete geçirmektir. Çözümünün mümkün olduğu, ancak doğru kişileri bulmanın oldukça zor olduğu sıkıntılı bir dönemden geçtiğimizi söylemeliyim. Nüfusu ve yüzölçümü büyük bir Ülkeye sahibiz. Ancak; mevcut Enerji yönetimi ve enerji bürokrasisi ile karşımıza çıkan problemlerin çözümü mümkün görülmemektedir. Bir Ülke'nin en önemli sermayesi İnsan sermayesidir. Öncelikle belirtmeliyim ki; doğru kişileri bulmadan ve doğru dürüst işleyen bir sistemi kurmadan elektrik sektörü ile ilgili devasa problemlerin çözüleceğine inanmıyorum. Liyakatlı insan konusunun, Ülkemiz meselelerinin hepsinin temel konusu olduğuna inanmaktayım.
- 1960 sonrasında Batılılar, bizim gibi Ülkelerden bahsederken “geri kalmış” veya “az gelişmiş” yerine “gelişmekte olan” diye politik bir lisan ile bahsetmeye başladılar. 60 darbesinin prenslerinden olan Atilla Karaosmanoğlu; Avrupa ülkelerinden 2359 yıl geride olduğumuzu ve İtalya seviyesine gelmek için birkaç bin yıla ihtiyacımız olduğunu söylemişti. Aklımın ermeye başladığı yani 15-16'lı yaşlarımda “yani biz şimdi, bu topraklarda 2000 yıl önce medeniyet sürmüş Etilerden daha mı gerideyiz sorusunu” kendime sormuştum.

- Gerçekten; “Etiler bizden ileri miydi?” sorusu zihnimi meşgul etti. O zaman sermaye biriktirip, fabrikalar kurmamız gerektiğini ve bu işleri yaparken de ileri ülkelerin yaptıklarından daha hızlı yaparak onları yakalamamız gerektiğini düşünüyordum. Sermaye para değildir, parayla alınır ve ölçüsü de paradır ama bir ülkenin sermayesi; fabrikaları, işlenen toprakları ve maddi alt yapısıdır. İşte bunları temin edecek, inşa edecek ve sermaye birikimimizi arttıracaktık. Ama ya Karaosmanoğlu haklı idiyse. Yani gerçekten bunun için binlerce yıl gerekiyorsa?.
- Sonra; düşündüm ki, o zamanki Almanya, Japonya hatta İtalya, ikinci Dünya savaşının mağluplarıydı ve ülkeleri yakılıp yıkılmıştı. Hele Almanya’da fabrika ve sanayii diye bir şey kalmamıştı. Dünün felaketzedeleri bu ülkeler şimdi gelişmiş ülkelerdi. Toprakları ne bizden daha büyüktü ne de daha fazla verimliydi. O halde mesele farklı olmalıydı. Anladım ki mesele fabrikalar veya sermaye değil. O fabrika ve sermayeyi yapan ve yapacak olan İnsandır. Fark ettim ki bizim nüfusumuzu Almanya’ya taşısak, Onları da buraya getirsek, 20 yıl sonra Türkiye’nin gelişmiş, Almanya’nın ise gelişmekte olan ülke olduğunu görürdük. Mesele maddi sermaye değil, İnsan sermayesi idi. İnsan sermayesi de belki; zenginlik sonucu ama zenginlik kaybolursa da, hiç olmazsa bir nesil boyunca insan sermayesi kaybolmuyor.

- Almanya ve Japonya örneğinde olduğu gibi; o insanlar kaybolan maddi sermayeyi kısa sürede yeniden bulabildiler.
- Öyle ya Bundan bin yıl önce Cengiz orduları dünyayı yakıp yıkıyordu. İnsanlar kadar yapılar ve şehirler de kırılıyordu. Cengiz'in kırmaya ve öldürmeye kıymadığı insanlar da vardı. Bunlar; Sanatkarlar, zanaatkarlar ve bilim adamları idi. Cengiz'in bin yıl önce farkında olduğu sermayeyi, yani İnsan sermayesini acaba biz ihmal mi ediyorduk?.
- Gerçekten; Her şeyde ama her şeyde " İnsan sermayesi" diye bir şey var. Dünya Ülkelerinde her yıl insan sermayesi ölçümü yapan Dünya Ekonomi forumu şu tarifi kullanıyor. " Kişilerin taşıdığı ve ekonomik değer yaratmalarına imkan veren beceriler" İnsan sermayesidir.
- İnsan sermayesi, bir ülkedeki becerilerin, marifetlerin toplamıdır. Bu muhakkak ki önemli bir sermaye. Önemli ise ölçmemiz lazım. Nasıl? Acaba Ülkedeki insanların ortalama tahsil yıllarını hesaplamak yeterli olur mu?. İnsan sermayesinin bir unsuru da tahsil ama tahsil tek başına anlamlı değil. Aslolan bu tahsilin ne kazandırdığıdır. Bu yüzden insanların okuma, Matematik ve fen becerilerinin ölçülmesi, kaç yıl okuduklarından daha anlamlıdır. Bütün bu tarifler bize Mühendisleri işaret etmektedir.

İnsanların; kaç yıl okudukları değil, o yıllar içinde ne öğrendikleri daha önemlidir.

- TED Üniversitesi düşünce kuruluşu olan TEDMEM'in değerlendirmesine göre iki vahim eksiğimiz var.

1. Yetişkin nüfusun kayda değer bir kısmı, en temel düzeyde okuma yazma, okuduğunu anlama, sayıları anlama ve sayısal işlem yapma becerilerinden yoksun.
2. Üst düzeyde beceri sahibi nüfusumuz; OECD ülkelerine kıyasla pek düşük.

Çarpıcı olan şey ise; İnsanımızın eğitimsizliği değil, eğitimimizin pek bir beceri kazandırmaması.

- Yukarıdaki (2.) madde ise belki en vahimi. En iyileri seçip dümene geçirmeye teşebbüs ettiğimiz zaman da o nitelikte insan bulmakta güçlük çekeceğimizi gösteriyor. Sonuçta; yöneticilerimiz de bu toplumdaki olacak! Yoksa çıkamayacak mı demeliyiz?. Doğrusu imkansız değil ama titiz ve zor bir seçim yapmamız gerekmektedir. İşte bugün bu dediğimin yapılıp yapılmadığını hepimiz gerçekten sorgulamalıyız.

- Başarılı Ülkeler, bir avuç da olsa elit yetiştirebilen ve sonra da işlerin başına bu elitleri getirebilen ülkelerdir. Bunu becerebilerseniz kalite kaliteyi doğurur. Bu da yükselen bir helezondur. Bu helezonda bir önceki halka bir sonrakini doğurur ve kısa zamanda o bir avuç elit bütün ülkeyi zorunlu olarak elit yapar. Elitlik sıradanlaşır ve İskandinav Ülkesi haline geliriz.
- Burada söylediklerimin tamamı aslında Mühendislik ilmini ve Mühendisliği anlatmaktadır. İnanıyorum ki bu güzel Ülkeyi istediğimiz seviyeye getirecek olanlar Mühendisler olacaktır.
- Bunları yapabilmemiz için “ liyakatsiz adamlardan” kesinlikle vazgeçmeli, en iyi ve en zekileri, yani liyakat sahiplerini bulup işe sürmeliyiz. Hastalığımızın kök sebebi “ liyakatsiz olduğu halde makam sahibi olanlardır”. Mümkünse daha önce tayinlerle gelmemeleri gereken karar noktalarını işgal eden “ liyakatsiz adamlardan” kurtulmanın yolunu bulmalıyız.

SONUÇ

- Ülkemiz; Elektrik Enerjisi ile tanıştığı andan bugüne kadar, sektörde önemli değişimler ve gelişmelerle karşı karşıya kalmıştır. 2001 yılına kadar olan süre içerisinde dikey bütünleşik yapı içerisinde organize olmuş olan sektör, 2001 yılındaki kanuni değişiklikle birlikte liberal piyasa yapısına geçmiştir. Sektörün büyümesine paralel olarak yapılan bu değişiklik keyfiyetten ziyade bir zorunluluktur. Sektörün yeniden yapılandırılması ve bağımsız kurulların oluşturulması gerekli idi ve gerçekten samimi ve şeffaf duygularla düşünüldüğünde bunun kaçınılmaz olduğu görülecektir.
- Bu yapı içerisindeki en önemli değişiklik; Elektrik enerjisi tedarikinde, tek alıcı ve tek satıcı durumunu bozmak ve nihai tüketicilerin kesintisiz, kaliteli ve daha ucuz elektrik enerjisine erişebilir olmalarını sağlamaktır. Geçen onca yıllık serüvenine baktığımızda bu hedeflere ulaştığımızı söylemenin zor olduğunu belirtmeliyim. Kanun değişikliği ile birlikte önemli adımlar atılmış ve sektör yeni piyasa aktörleri ile tanışma fırsatını yakalamış iken, özellikle son yıllarda yapılan sistematik önemli yanlışlarla birlikte sektördeki bütün aktörlerin mutsuz olduğu bir noktaya gelinmiştir. Sektördeki herkes ama herkes halinden şikayetçidir. Ama bu şikayetlerini dile getirmekten çekinmektedirler.

- Türkiye'nin enerji politikasının temel hedefi; ekonomik büyümede sosyal gelişmeyi destekleyecek şekilde, zamanında, güvenilir ve yeterli miktarda enerjiyi, çevreyi de koruyan politikalarla destekli olacak şekilde ve ekonomik şartlarda tüketiciye sunmaktır. Liberal piyasa sistemi sözde kalmıştır. Hem üretenler, hem de tüketenler piyasanın şeffaf olması yönündeki beklentilerden gün geçtikçe uzaklaşmışlardır. Liberal piyasanın kuralları olmalıdır. Bu kurallar da; kanun, yönetmelik ve usul-esaslarla belirlenmiştir. Ancak bu söylenenlerin hiç birisine şu an için uyulmamaktadır. Maalesef kuralsızlık kural haline gelmiştir.
- Hangi sektör olursa olsun, serbest piyasanın kuralları vardır ve bu kuralların uygulanmasını takip eden regülasyon kuruluşları da gerekli düzenlemeleri yaparak, kuralların bu düzenlemeler çerçevesinde yürütüldüğünü denetlemek durumunda olmalıdırlar.
- Ülkemizde, Elektrik enerjisi kalitesinin yükseldiğini görmekteyiz. Ancak yapılan bazı uygulamalar ve gereksiz müdahaleler sonucunda, nihai tüketiciler ucuz ve sürdürülebilir bir ürüne kavuşmaktan oldukça uzaktadırlar. Günümüz Dünyasında yaşamımızı güvenli ve kaliteli bir biçimde sürdürmemizin en önemli yardımcısı Elektrik enerjisidir. Bu önemli ürünün ticaretinin, üretimini yapan yatırımcıyı da, ürünü kullanan sanayiciyi ve evsel tüketicilerini de mutlu etmesi gerekir.

Ancak; bunun böyle olmadığını görüyoruz. Üretim şirketi sahipleri yani yatırımcılar böylesi bir yatırımı yaptıklarına pişman olmuş durumdadırlar. Yaptıkları yatırımların finans yükünü taşıyamamaktadırlar. Doğal olarak, bu sebepten dolayı da yeni elektrik santralı yatırımı yapılamamaktadır. Yatırımcılarımız bir adım ötesini tahmin edemez durumdadır. Bu durum da elektrik enerjisi arz güvenliğimizi risk altına sokmaktadır.

- Sanayicilerimiz ucuz elektrik enerjisi kullanamadıklarını belirterek küçülmeye ve işlerini daraltmaya başlamışlardır. 2021 yılı hariç olmak üzere, 2017 yılından itibaren elektrik enerjisi talebimiz, beklenen artışı göstermemiştir.
- Devam eden bazı yatırımların dışında, yatırımcılar tarafından yeni santral yatırımı kararı alınmayacaktır. Uygulanmak istenen yeni yatırım modelleri ile yatırımcıların yeni yatırım kararı almaları mümkün görülmemektedir. Serbest piyasa kuralları işletilemediğinden dolayı yatırımcılar, her türlü yatırımları için Devlet teşviği talep etmektedirler. Kanaatimce; Ürüne teşvik vermek yerine yatırım sırasında yapılacak olan teşvik mekanizmaları ile yatırımcının isteği yerine getirilebilir.

- Elektrik enerji santral yatırımı çok uzun soluklu bir süreç gerektirmektedir. Baz yük santralı yapımı için gereken süre, yatırım kararı almak, proje hazırlığı, Çed süresi ve yapım aşaması gibi uzun bir süreçtir. Bugün karar verseniz en az 4-5 yılda tamamlanacak olan bir yatırımdan bahsediyoruz.
- Yerli veya yabancı, her yatırımcı, Yönetimden güven bekler. Bazı yöneticilerimiz güven ile güvenceyi karıştırmaktadırlar.
  - i. Yatırımcının, yatırım kararı alması için; Ülkedeki yatırım ikliminin demokrasiye uygun, adil ve söz'e güvenilir bir ortam olup olmadığı çok önemlidir. Bu yatırım iklimi sağlanmazsa, yatırımcıya alım güvencesi vs. gibi palyatif çözümler ile yatırımcıyı ikna etmek zordur.

iii. Büyük projeler için belki de alım garantisiz olarak Kamu-Özel sektör ortaklıkları düşünülebilir. Bu konu üzerinde detaylı çalışmalar daha önceleri yapılmıştı.

iiii. Elektrik Enerjisi sektörü dinamik ve gelişmelere her an açık olan önemli bir sektördür. Bu sektördeki en önemli parametre insan kaynağıdır. İnsan kaynağımızı optimum seviyede kullanmamız şarttır. Bir daha belirtmek istiyorum ki “ Elektrik enerjisi sistemi İnsanoğlu tarafından yapılmış en karmaşık makinadır.” Bu karmaşıklığı ancak bir olumsuzlukla karşılaştığınızda anlayabilirsiniz. Bu olumsuzluklar; bir arz güvenliği sorunu olabilir, bir elektrik kesintisi olabilir, bir regülasyon problemi olabilir. Bütün bu olumsuzlukları muhatap olmadan önlemek için var olan liyakat ehli insan kaynağını harekete geçirmek önemlidir.

Arz Ederim.

Halil ALIŞ.

Elektrik-Elektronik Yüksek Mühendisi.